

چاره‌سەری گریمانەیی سەدر بۆ بۆشایی دەستەه‌لگرتنی مەرجەعەکە

10-09-2022

نووسەرەکان

د. یاسین تەها

کورتە : لەوکاتە ی سەدریەکان بە شە هەرە گرنگ و نیودەولەتیەکە بە غدا "ناوچە ی سەوز" گرتبوو، لەسەر ویبسایتی مامۆستاکە ی سەدر؛ ئایەتوللا حائیری، بەیاننامە یەکی نامۆ و بێ پیشینە بڵاوکرایەووە کە برنج و قیمە خواردنی مانگرتنی سەدریەکانی گۆری بە خۆپیشاندانی توند و شەرو پێکدادانی خۆیناوی، چونکە سەدری رێبەریان بەدوای ئەوەدا وەک نەریتی جارانی وازھێنانی لە سیاسەت راگەیاندا.

لهوکاتهی سهدرییهکان به شه هره گرنه و نژودهوله تیه که ی به غدا "ناوچهی سهوز" گرتبوو، لهسه و ویسایتی ماموستاکه ی سهدر؛ تایه توللا حائیری، به پاننامه یه کی نامو و بن پیشینه بلاوکرایه وه که برنج و قیمة خواردنی مانگرتنی سهدرییهکانی گوچی به خویشاندانی توند و شهرو پیکدادانی خویناوی، چونکه سهدری رپهریان به دوا ی ئه وهدا وهک نه ریتی جارانی وازهیانی له سیاست راگه یاند.

تایه توللا کازم حائیری . 84 سال_ له ریگه ی به پاننامه یه که وه دهستبهداری مه رجعه یه ت بوو، له کاتیکدا سالانیکی زوره وهک پردی په یوه ندی له نیوان شیعه ی عیراق و رپه رایه تی شویشی ئیران و مه رجعه کانی به ره ی ویلایه تی فه قیه کار دهکات. به ویپیه، به ره چه لهک که ره لایه ی و به نیشته جیبوو و مه شره بیش ئیرانییه. ناوبراو له هره ده رکه وتووترین خویندکاره کانی هه ردوو سه دره که به؛ محمد باقر و محمد صادق. دووهمیان که باوکی موقته دایه، به ره وه ی تیرور بکریت (1999) وه سی تی کردوو بو شوینکه وته کانی که بگه رینه وه سه ر بوچوو نه کانی حائیری ته گه ر خو ی له زیاندا نه ما یان له لایه ن رژیمی به عسه وه ده ستگیرکرا. به و پییه ی به بوچوو نی ئه و "حائیری شاره زاترینه"، ئه مه له کاتیکدا که له نه چه فدا سیستانی و لیستیکی تر مه رجعه ی ته قلیدی ده ستبه کاربوون!

له پاش 2003 که ره وتی سه در وهک ریگه ستنیکی هه ره می عه قیده یی ته پ و توژی ژیرده ستیه ی به عسی له خو ی ته کاند و به جو ش و خرۆشی زیاتره وه ده رکه وت، په یوه ندییه که یان له گه ل حائیری هه رزوو گرزی تیکه وت، چونکه له ده ره وه ی رینماییه کانی مه رجعه ی جیگره وه، موقته دا سه در سوپای مه هدی راگه یاند و جاری شه ری دا (2004)، ئه مه له کاتیکدا تازه به تازه تایفه ی شیعه به ری که وتنی سه دام و "داگیرکردنی عیراق" یان ده چنییه وه و ئه و روژانه بو ئه م تایفه ی وهک سه رله نو ی له دایکبوونه وه بوو. به دوا ی ئه وه شدا په یوه ندییه کان گه یشتنه ئاستی کیشانه وه ی متمانه ی بریکاری له موقته دا سه در له لایه ن حائیرییه وه، به بن ئه وه ی بگاته بچرانی ته واوه تی، چونکه حائیری وهک ئامرازیکی گوشار پیویست بوو بو خا وکردنه وه ی هه لچوو و ریسکه به رده واهمه کانی سه در.

په یوه ندی ناچار یی سه در و حائیری گوزارشته له گری ئالوزه که ی ناو هه موو جیهانی شیعه که چۆنیه تی سیاست کردن و رپه رایه تیه له نه بوونی ئیمامی زه مان و مه عسوم. ئه م گری و بو شاییه ش له دنیا ی شیعه دا به شوینکه وتنی رینماییه کانی شه رعزان و مه رجعه ی ته قلید چاره سه ر کراوه تا ئه وکاته ی رپه ره راسته قینه که ی شیعه ده رده که وی ت که مه هدی مونته زه ره و هیچ واده یه کی دیاریکراوی ئه م ده رکه وتنه ش له بیروباوهره مه زه به بییه کاندانییه. له ئیستاشدا که حائیری ئه و چاودیری و پالپشتیه ی هه لگرت و کشایه وه، سه درییه کان به هه مانشیوه ی کایه سیاسیه که، له کایه ئایینی و مه زه به بییه که شدا ته نیا و شپزه به جن مان. له وه ش خرابتر، ماموستاکه یان ئاراسته ی کردن بینه شوینکه وته ی خامه یی !

بو سه در شوینکه وتنی خامه یی به واتای کوشتنی پرۆه و خه ونه که ی دیت که دروستکردن و راگه یاندنی ده سه لاتیکی سه دریه له عیراق که له جیاتی پاشکو ی ئیران، دو ست و هاو په یمانی دوو به دوو ر بیت، هه ره وه ها به واتای ده ستبه درار بوونیش دیت له غروری "الزعیم العراقی" و "المرجع العربی" که دوو پایه ی سه رمایه ره مزیه که ی ئه ون، هه ر له به ر ئه مه ش سه در بن پیچ و په نا ره تیکرده وه؛ له لایه ک گومانی له سه ر ئه وه دروست کرد که راسپارده که ی حائیری ئازادانه کرابیت، له لاکه ی تر به رووکه ش کشانه وه ی خو ی له کاری سیاسی راگه یاند بو ئه وه ی نه چینه ژیربار ی هیچ پابه ندییه که وه تا خو ی ریگ ده خاته وه.

کشانه وه که ی حائیری له لایه ک سه در ی له سیبه ری ناوبراو قوتارکرد، له لاکه یتر خستویه تیه گیزاوی چۆنیه تی پرکردنه وه ی بو شاییه که ی بو ئه وه ی بتوانیت کاره کانی خو ی ئه نجام بدات به بن ئه وه ی له ده سک وه ته کان و پیگه ی ئیستای که م بکات، چونکه خو ی هیشتا نه بووه به موجته هیدو تایه توللا و مافی ئه وه ی نییه فه توا بدات. به و پییه شی له دنیا ی شیعه دا له پاش مه رگ و ئاوابوونی که سایه تیه کاریزماتیکه کان، کاریگری و ده سه لاته که یان دابه ش ده بیت و ورد ده بیته وه، ره نگه سه دریش له بری دو زینه وه ی ریبه ریکی رۆحی و گرتنی ماموستایه کی نو ی، کاروباری هه وزه و ره وت و باله سه ربازی و سیاسیه که ی پارچه پارچه بکات، ئه مه ش بو ئه و زور باشته که به ری خوین و فرمیسیکی بنه ماله که ی و میراتی باوک و دوو برا تیرورکراوه که ی له سه ر سینی پیشکه ش به مه رجعه ی بکات که ره نگه له دها تودا خه ونه بنه رپه رایه تی ئایینی لن تیک بدات.

به گویره ی ئیجتیهاده کانی ناو مه زه به ی شیعه له نئوشیاندانی قوتابخانه ی محمه د سه در، له سه ر ریگه پیدانی مه رجعه ی "شاره زای" زیندوو، ته قلیدکردنی مه رجعه ی مردوو (ابتداء) یان به رده وام بوون له سه ری دروسته (خوتبه ی ده یه می سه در)، ئه مه ش په کیکه له و ده رچانه ی بو سه دریه کان زور گرنه تا په یوه ندییا ن له گه ل میراتی ریبه ره گه و ره که یان که باوکی موقته دایه نه بچریت که به لای ئه وان هه "یاره پیروزه که ی خودایه _الولی المقدس"، هه ر له م سوئگه به شه وه موقته دا له کلپشه ی فه تواکانیدا رسته به کی جیگیرکردوو؛ که له به ر رۆشنایی فه تواکانی "شه هید سه در" حوکم ده دات، هه ره وه ها سه در ی باوک جگه له حائیری ناوی ئیسحاق فه یازیشی بردوو بو ئه وه ی بو کاروباری ریگه ستنی هه وزه و فه قیکان بگه رینه وه سه ری به و پییه ده ستیان به حائیری ناگات له ئیران، هه ره وه ها پیی و ابوو فه یاز که ئه فغانیه دل و ده روونی باشته به رارورد به سیستانی و نه چه فی و حه کیم و مه رجعه ته قلیدییه کانی دیکه نه چه ف که له گه ل بزاولته خورته کو مه لایه تی و شویشگیره که ی محمه د سه دردا دانویان نه ده کو لا و هه میشه له ده نوکه ته قده دا بوون. ئه و به شه ی دووه می وه سیته که ش به شیوه یه کی کاتی هه ندیک که لپن و بو شای دیکه بو سه دریه کان چاره سه ر ده کات.

لەو کاتەى كە سەدر كىشانەوہى لە سياسەت راگەياندووہ، لە دوو روونکردنەوہى دريژدا تەفسىرى ئايەتئىكى قورئان و ماناى فەرموودەيەكى پيغەمبەرىشى كردووہ، كە ھەردووکیان دەربارەى ئال و بەيت و ئىمام حوسەين، دەكرت ئەمەش وەك خۆ ئامادەکردنى سەدر بۆ قوناخ و رۆئىكى نوئ بىت كە زەقکردنەوہى ريبەرايەتییە ئاینیەكەبە لە كاروانى ھەولدان بۆ گەيشتن بە خەونى مەرچە بوون. بەھۆى ئەوہشى رەوتى سەدر بزوتنەوہیەكى دینامىكى و جیاوازە لە قوتابخانەكانى تری شیعیە، مەرچ نییە خۆى پابەند بكات بە ریشوین و بەندوباوہكانى دۆزینەوہى مەرچەعیەتئىكى ناسراوى ناودارى گەورەوہ، وەك شوپنكەوتنى سیستانى بۆ نمونە، كاتى خۆیشى سەدرى باوك ھەر بەشیوہیەكى نوئ و نا تەقلیدی مەرچەعیەتى خۆى راگەياند بەین ئەوہى لەو كاتەدا مەرچەعیكى لەخۆى گەورەتر پالپشتى بكات، لە سۆنگەبەشەوہ ئەگەر زۆرە، لەمەولا سەدر و رەوتەكەى پشٹیوانى مەزھەبى بۆ دیندارى و ھوزە و سياسەت بەش بكن بكن تا ئەو كاتەى موقتەدا پڻ دەگات. لە چەند سالى رابردووشدا ھەر وایان كردووہ چونكە ئەو كاتەشى ئايەتوللا حائىرى لە گۆرەپانەكەدابوو بەدەگمەن دەگەرانەوہ سەر فەتواكانى كە بەشى زۆرى بەلای ھەشى شەعبى ركبەرى سەدریەكان و ویلايەتى فەقیهى ئىرانیدا لارەسەنگ بوو.